

ANALIZA POPULACJI ZAJĄCA SZARAKA (*LEPUS EUROPAEUS* L.) W TRZECH OBWODACH Z PÓŁNOCY WOJEWÓDZTWA OLSZTYŃSKIEGO

Wiesław Szczepański

Instytut Hodowli i Technologii Produkcji Zwierzęcej AR-T w Olsztynie

WSTĘP

Zając szarak jest nie tylko atrakcyjną zwierzyną dla ponad 90% myśliwych, ale jego pozyskanie ma też poważne znaczenie ekonomiczne. Zajęce stanowią około 50% udziału w ogólnym bilansie pozyskania dzierzyny [1]. W sezonie łowieckim 1973/1974 pozyskano w Polsce 813 tys. zajęcy [9]. Był to jeden z najlepszych wyników, przekraczający o około 100 tys. sztuk średnią odstrzału zajęcy z lat 1964-1973. Bicie zajęce dostarczą też sporą liczbę skór, a uzyskana turzyca jest bezcennym surowcem do produkcji szlachetnego filcu. W ostatnich latach stan liczebny zajęcy i ich pozyskanie spada w niepokojący sposób. Spowodowało to podjęcie szeroko zakrojonych badań nad biologią zajęcia, sposobami pozyskiwania i zwiększania liczebności jego populacji [1-8]. Celem niniejszej pracy była analiza populacji zajęcia szaraka na podstawie zwierzyny upolowanej.

MATERIAŁ I METODY

Materiał badawczy stanowiło 58 zajęcy pozyskanych w grudniu 1974 r. na trzech polowaniach (systemem pędzeń) w polno-leśnych obwodach nr 45, 58 i 59 (Reszel—Tejstymy—Bęsia—Wólka—Brendynki—Łężany—Reszel), dzierzawionych przez Studenckie Koło Łowieckie „Darz Bór” przy AR-T w Olsztynie.

Bezpośrednio po zakończonych odstrzałach określono:

- 1) płeć — metodą wycinania i oględzin prącia lub pochwy,
- 2) masę ciała — z dokładnością do 0,1 kg na wadze torsyjnej,
- 3) wiek metodą Stroha.

Pod kolejnym numerem ewidencjonowano zajęce i pobierano od każdego jedno oko w celu określenia wieku metodą laboratoryjną przez ustalenie suchej masy soczewki oka [6] z dokładnością do 0,0001 g.

WYNIKI I ICH OMÓWIENIE

W badanym sezonie w analizowanych obwodach opolowano tylko około 8% powierzchni. Pozyskanie ze 100 ha upolowanego łowiska wynosiło średnio 4,54 zajęcy, co przy niekorzystnych warunkach atmosferycznych mogło stanowić około 40% pogłowia. Wynik przeliczeń wskazuje, że na 100 ha żyło 11,35 zajęcy i stan ten był zbliżony do średniej krajowej (11,10 sztuk). Wyniki badania płci i wieku upolowanych zajęcy przedstawia tabela 1. W rubrykach dotyczących wieku podano wyniki uzyskane metodą ważenia soczewki oka, a w nawiasach — dane uzyskane metodą Stroha. Wyniki obu metod były raczej zgodne.

Tabela 1

Analiza populacji na podstawie wyników upolowanych zajęcy

Data polowania	Zajęcy sztuk	Samce				Samice				Średnia masa ciała w kg
		stare		młode		stare		młode		
		szt.	kg	szt.	kg	szt.	kg	szt.	kg	
8 XII	40	18 (18)	4,50	2 (2)	3,65	14 (15)	4,51	6 (5)	3,54	4,05
15 XII	15	7 (6)	4,40	— (1)	4,30	7 (7)	4,44	1 (1)	4,00	4,29
22 XII	3	1 (1)	5,00	1 (1)	4,30	1 (1)	4,40	—	—	4,57
Ogółem	58	26 (25)	4,50	3 (4)	3,98	22 (23)	4,49	7 (6)	3,62	4,37

U w a g a

Średnia masa ciała samców 4,24 kg.

Średnia masa ciała samic 4,05 kg.

Wśród przebadanych 58 zajęcy było 29 samców i 29 samic. Potwierdzają te dane inni autorzy [6], którzy stwierdzali, że w populacji zajęcy stosunek płci wynosił 1 : 1. Częściej jednak [7] stwierdza się nieznaczną przewagę 51,9% samic. Badania wieku wykazały duży procent osobników dorosłych. Tylko 10 zajęcy (17,24%) oceniono jako młode, natomiast 48 (tj. 82,76%) — jako stare. Udział zajęcy młodych (w wieku poniżej 1 roku) na polowaniach może być wskaźnikiem przyrostu naturalnego pogłowia w danym roku. Jak wynika z danych, w badanej populacji przyrost naturalny był bardzo mały i wynosił zaledwie 0,42 od pary rodzicielskiej. Według Pielowskiego [7] średni roczny przyrost w krajowym pogłowiu wynosił 7,4 od jednej samicy i był wysoko skorelowany z procentowym udziałem w populacji zajęcy młodych w okresie

późnojesiennym, mimo że śmiertelność młodych wynosiła 70-84⁰/. Analizowany zatem sezon należy uznać jako bardzo słaby rok „zajęczy”. W badanym roku średnia roczna temperatura wynosiła 7,94°C (optimum 8°C), zaś ilość opadów 794 mm (optimum do 500 mm). Także rozkład opadów z nasileniem od maja do lipca oraz jesienią od września do grudnia mógł spowodować duże straty wśród zajęcy młodych. Liczba „dni mroźnych” wynosiła aż 57 (gdy średnia wieloletnia jest 43), zaś czas zalegania pokrywy śnieżnej, jej grubość i zlodowacenie były zbliżone do średnich wieloletnich. Nastąpiło nawet nieco wcześniejsze zniknięcie śniegu.

Masa ciała analizowanych samców wynosiła średnio 4,24 kg, w tym starych 4,50 kg, młodych 3,98 kg. Samice były tylko nieznacznie lżejsze, co wynika wyłącznie z mniejszej masy ciała młodych samic.

WNIOSKI

1. Obsada zajęcy na 100 ha w badanych obwodach łowieckich była zbliżona do średniej krajowej (11,1 sztuk) i wynosiła około 11,35 sztuk.

2. W badanej populacji stosunek płci upolowanych zajęcy wynosił idealnie 1 : 1.

3. Przyrost naturalny był około 4 razy mniejszy od średniej krajowej i wynosił 0,42 zajęcia od samicy.

4. Średnia masa ciała zajęcy upolowanych w badanej populacji wynosiła 4,37 kg. Jedynie w kategorii młodzieży samice były lżejsze od samców.

5. Na podstawie kryteriów opracowanych przez Pielowskiego i Andersena sezon, w którym prowadzono badania, był słabym rokiem „zajęcym”.

LITERATURA

1. Andrzejewski R., Jezierski W.: Ekologiczne problemy użytkowania i kierowania liczebnością populacji zająca na tle najnowszych badań. *Ekol. pol.*, ser. B, 1, 1967.
2. Andrzejewski R., Pielowski Z.: O konieczności pogłębiania badań populacyjnych nad zającem (*Lepus europaeus* Pall). *Ekol. pol.*, ser. B, T. III, 1967.
3. Caboń-Raczyńska K., Raczyński J.: Rozkład polowań — kluczem do poznania pogłowia zajęcy. *Łow. pol.*, 19, 1968.
4. Caboń-Raczyńska K., Raczyński J.: Z badań nad zającem w Polsce — problem określania wieku. *Łow. pol.*, 7, 1965.
5. Jezierski W.: Zastosowanie teorii populacji w łowiectwie. Warszawa, PWN, 1977.
6. Petruszewicz K.: Dynamika populacji zająca w Polsce. *Łow. pol.*, 9, 1970.
7. Pielowski Z.: Charakterystyka ekologiczna populacji zająca (*Lepus europaeus* Pallas, 1778). *Rocz. AR Pozn.*, z. 65, 1975.

8. Tilgner I. D.: Wpływ pogody na wahania ilościowej zajęcy. Łow. pol., 17 1958.
 9. Żarska L.: Wyniki polowań na zwierzynę drobną w sezonie łowieckim 1973/1974. Łow. pol., 14, 1974.

В. Щепаньски

АНАЛИЗ ПОПУЛЯЦИИ ЗАЙЦА-РУСАКА (*LEPUS EUROPAEUS*)
 В ТРЕХ ОХОТНИЧЬИХ ОКРУГАХ В СЕВЕРНОЙ ЧАСТИ ВОЕВОДСТВА
 ОЛЬШТЫН

Резюме

Исследовательский материал составляли 58 зайцев, отстреленных в декабре 1974 г. на трех охотах в польно-лесных округах № 45, 58 и 59, арендованных студенческим охотничьим кружком „Дажбур” при Сельскохозяйственной академии в Ольштыне. Средний отстрел на площади 100 гектаров составлял 4,54 зайца. Принимая 40%-ный отстрел поголовья, на 100 гектаров приходится 11,35 зайцев. Это состояние приближается к средней для страны. Соотношение между отстреленными самцами и самками составляет 1:1, тогда как количество отстреленных молодых составляло 17,24%, а старых — 82,76%. Прирост молодняка был четырехкратно меньше от средней для страны, составляя 0,42 от пары родителей. Показатель откорма зайцев, как и показатели климата, свидетельствуют о том, что 1974 год был очень неблагоприятным для зайцев. Средний вес отстреленных зайцев составлял 4,37 кг. Самки характеризовались более легким весом, чем самцы, только в категории молодняка.

W. Szczepański

ANALYSIS OF POPULATION OF BROWN HARE (*LEPUS EUROPAEUS*)
 IN THREE DISTRICTS IN THE NORTHERN PART OF THE OLSZTYN
 PROVINCE

Summary

The material investigated consisted of 58 hares gained in December 1974 in three huntings in field-forest districts No. 45, 58 and 59 hired by the „Dażbór” Students' Hunting Circle at the Agricultural University of Olsztyn. On 100 hectares on the average 4.54 hares were hunted. While assuming the offshot of 40%, 11.35 hares per 100 hectares have been found. It is the state approximating the country mean. The ratio between hunted males and females was 1:1, the amount of hunted young hares was 17.24% and of old ones — 82.76%. The increment of young animals was fourfold less than the country mean and amounted to about 0.42 from the couple of parents. The hare raising index and the climatic parameters show that 1974 was a very unfavourable year for hares. The mean body weight of shot hare was 4.37 kg. Only in the category of young hares females were characterized by lower weight than males.